

МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра педагогіки та психології

ВОДОЛАЗСЬКА О.О.

ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до практичних занять та самостійної роботи
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
освітньо-професійної програми спеціальності 053 Психологія»
денної та заочної форм навчання

Одеса 2024

Рекомендовано навчально-методичною радою Міжнародного гуманітарного університету протокол № 1 від 30 серпня 2024 р.

Укладач

Водолазська О.О. – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки та психології Міжнародного гуманітарного університету

Рецензенти:

Асєєва Ю.О. – доктор психологічних наук, доцент, завідувачка кафедри мовної та психолого-педагогічної підготовки Одеського національного економічного університету

Бабчук О.Г. – кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Навчально-методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Практична психологія» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня освітньо-професійної програми спеціальності 053 «Психологія» денної та заочної форми навчання [Електронне видання]. Одеса: МГУ, 2024. 50 с.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	4
Очікувані результати навчання.....	5
Тематичний зміст навчальної дисципліни.....	6
Структура навчальної дисципліни	8
Короткий конспект лекцій	9
Організація та форми проведення практичних занять	24
Теми практичних занять	26
Вказівки щодо оптимальної організації діяльності здобувачів під час виконання самостійних завдань.....	29
Завдання до самостійної роботи здобувачів	32
Приклад тестових завдань для самоперевірки	37
Питання до підсумкового контролю	42
Форми підсумкового контролю успішності здобувачів.....	46
Критерії оцінювання знань.....	47
Перелік рекомендованої літератури.....	49

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна дисципліна «Практична психологія» – це одна з форм людської духовної практики, що має на меті внесення коректив у структуру та зміст ментального буття людини, її взаємин з навколишнім світом, розглядаючи при цьому особистість з точки зору її індивідуальності, як неповторне соціобіологічне явище. Вивчення основних закономірностей існування людини та взаємодії її з оточуючим середовищем спирається на поняття життєвої ситуації. Це поняття є ключовим, оскільки: найточніше реалізує синтетичний підхід, що передбачає поведінку конкретної індивідуальності у конкретних життєвих умовах; сама життєва ситуація розгортається завдяки певній життєвій проблемі., Крім того, саме життєва ситуація передбачає реконструкцію життєвого шляху особистості як основу психодіагностичної роботи та його проектування. Поняття життєвої ситуації відкриває можливості для інтерпретації ментальності особи, її духовного життя, сприяє повнішому розумінню взаємозв'язків між індивідуально-психологічним та історичним, з одного боку, і природним, з іншого.

Центральним принципом практичної психології, за думкою провідних українських психологів (В.Панок, Т.Титаренко, Н.Чепелева, В.Рибалка, Н.Пов'якель та інші), є принцип гуманізму. Він є вихідною точкою, з якої можливе розгортання практичної роботи, та основною умовою її здійснення.

Основним завданням практичної психології є допомога людині психологічними засобами, корекція її особистісних рис і структури особистості, соціальних стосунків, розкриття творчого потенціалу, допомога людині у проектуванні її власного життєвого шляху.

Метою курсу «Практична психологія» є формування здатності студентів до вивчення основних функцій практичного психолога, вимог до його особистості, організації його майбутньої праці, забезпечення успішної адаптації до трудової діяльності.

Основними *завданнями* навчальної дисципліни «Практична психологія» є:

1. Розширення та поглиблення знань студентів стосовно особливостей практичної психології.
2. Озброєння студентів знаннями, які дадуть їм можливість застосовувати знання з практичної психології у фаховому становленні.
3. Сприяння розвитку у студентів уміння застосовувати психологічні знання при організації психодіагностики та корекції психологічних проблем осіб з різними запитами.
4. Ознайомлення студентів з етичними аспектами роботи практичного психолога та нормами і стандартами професійної психологічної практики.

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Під час вивчення навчальної дисципліни «Практична психологія» здобувачі повинні:

Знати:

1. Нормативно-правові акти, які регулюють професійну діяльність практичного психолога, інструкції та відомчі документи.
2. Теорії та методи соціальної, психологічної роботи.
3. Основи сучасних інформаційних технологій.
4. Особливості соціалізації особистості.
5. Способи вирішення соціальних, психологічних проблем.
6. Структуру, зміст, види, форми та методи психологічної допомоги.
7. Способи планування психологічного супроводу.

Уміти:

1. Аналізувати, розуміти та дотримуватись положень та вимог законодавчих, нормативно-правових актів, що діють у професійній сфері.
2. Правильно тлумачити та застосовувати на практиці відомчі накази, інструкції, розпорядження, та інші нормативно-правові акти у сфері надання соціальних, психологічних, реабілітаційних послуг.
3. Використовувати основні методи, способи і засоби отримання, зберігання, обробки інформації, навички роботи на комп'ютері, в тому числі і в Інтернеті.
4. Використовувати теорії та методи соціальної, психологічної, реабілітаційної роботи.
5. Застосовувати різноманітні професійні технології, які спрямовані на потреби кожної особистості для покращення психологічного здоров'я та поліпшення взаємин з навколишнім соціальним середовищем.
6. Знаходити найбільш ефективні способи вирішення соціальних, психологічних проблем, які спрямовані на відновлення, психосоціальну стабілізацію та реалізацію інших відповідних завдань.
7. Визначати психологічну проблему в умовах конкретної ситуації.

ТЕМАТИЧНИЙ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПРАКТИЧНА ПСИХОЛОГІЯ»

Тема 1. Предмет, мета і завдання практичної психології. Визначення практичної психології, її мети та завдань. Проблема визначення методологічних основ практичної та прикладної психології. Система принципів практичної і прикладної психології. Специфіка і взаємозв'язок наукової, практичної та прикладної психології. Структура та завдання практичної психології. Національна система соціально-психологічної служби. Етичні засади діяльності практикуючого психолога.

Тема 2. Основні види діяльності та функції соціально-психологічної служби. Просвітницька і профілактична робота. Психологічне консультування. Індивідуальна психологічна корекція. Індивідуальна психотерапія. Групові форми психокорекції та психотерапії. Психологічна реабілітація потерпілих від катастроф.

Тема 3. Модель діяльності практичного психолога. Основні вимоги до особистості і професійної діяльності психолога. Загальні принципи і правила роботи психолога. Поняття про професіограму. Типи психологів. Поняття про модель професійної діяльності та складності і побудови.

Тема 4. Особистість у практичній психології. Проблема синтезу психологічної структури особистості. Психологічні проблеми особистості, їх визначення та шляхи розв'язання.. Формування здорового способу психічного життя особистості.

Тема 5. Особистість практикуючого психолога. Психотерапевтична ситуація. Професійний відбір. Зміст підготовки практикуючих психологів. Особистісна підготовка практикуючого психолога. Форми й методи підготовчого процесу.

Тема 6. Організація та методика діагностичного процесу. Обстеження та його основні цілі. Переваги діагностики за Н. Мак-Вільямс. Цілі процесу обстеження. Схема діагностичного інтерв'ю. Структура обстеження. Процес побудови формулювання (О.Романчук; Д.Весбрук).

Тема 7. Життєва ситуація і життєвий шлях особистості. Зміст поняття життєвої ситуації. Аналіз та осмислення життєвої ситуації. Психологічна ситуація. Поняття життєвого шляху особистості. Подія як вузловий момент життєвого шляху. Життєві кризи особистості.

Тема 8. Основи організації психологічної служби в освітніх закладах. Практична психологія в системі освіти: основні завдання та функції. Психологічна служба початкової школи. Психологічна служба загальноосвітньої школи. Психологічне забезпечення роботи навчальних

закладів реабілітації неповнолітніх. Психологічна служба у позашкільних закладах. Психологічна служба у закладах вищої освіти. Єдина інформаційна система психологічної служби. Морально-етичні принципи діяльності шкільного психолога.

Тема 9. Професійні вимоги до особистості практичного психолога. Особистість психолога як основне знаряддя його професійної діяльності. Психологія становлення та проблеми формування професійної самосвідомості. Професійна деформація та професійне вигорання.

Тема 10. Індивідуально-психологічні властивості особистості практичного психолога. Загальна характеристика властивостей людини як індивіда. Погляди психологів на роль генетичних чинників у розвитку особистості. Вікові індивідні властивості та особистість. Статевий диморфізм і статева ідентифікація особистості.

Тема 11. Індивідуальні та групові стратегії в роботі практичного психолога. Сетинг у психологічній практиці. Переваги надання індивідуальної допомоги: механізми дії. Особливості психологічної допомоги в групі: механізми дії.

Тема 12. Особистісний підхід в роботі шкільного психолога. Особливості реалізації особистісного підходу в роботі шкільного психолога. Дошкільне дитинство: проблеми соціалізації та збереження психічного здоров'я. Формування психологічної готовності дитини до навчання. Молодший шкільний вік: адаптаційні, навчальні, поведінкові труднощі.

Тема 13. Психологічна допомога у старшому шкільному та юнацькому віці. Підлітковий вік: зміна форм організації навчальної діяльності. Старший шкільний вік: рефлексія, самовизначення, вибір професії, життєві плани. Рання молодість: проблеми смислоутворення, подальше професійне й життєве самовизначення.

Тема 14. Основні види діяльності шкільного психолога. Моніторинг умов та особливостей розвитку особистості учнів. Психолог та міжособистісні стосунки у класі. Діагностика та корекція психологічних девіацій. Робота з батьками учнів. Психопрофілактична й просвітницька робота.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	денна форма				Заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		лекц.	прак	сам. роб.		лекц.	прак	сам. роб.
Тема 1. Предмет, мета і завдання практичної психології.	10	2	2	6	10	2	-	8
Тема 2. Основні види діяльності та функції соціально-психологічної служби.	10	2	2	6	10	-	2	8
Тема 3. Модель діяльності практичного психолога.	10	2	4	4	10	2	-	8
Тема 4. Особистість у практичній психології.	10	2	2	6	10	-	-	10
Тема 5. Особистість практикуючого психолога	10	2	4	4	10	-	2	8
Тема 6. Організація та методика діагностичного процесу.	10	2	2	6	10	-	-	10
Тема 7. Життєва ситуація і життєвий шлях особистості	10	2	2	6	10	-	-	10
Тема 8. Основи організації психологічної служби в освітніх закладах	10	2	4	4	10	2	-	8
Тема 9. Професійні вимоги до особистості практичного психолога	12	2	4	6	12	-	2	10
Тема 10. Індивідуально-психологічні властивості особистості практичного психолога.	12	2	4	6	12	2	-	10
Тема 11. Індивідуальні та групові стратегії в роботі практичного психолога	12	2	4	6	12	-	-	12
Тема 12. Особистісний підхід в роботі шкільного психолога	12	2	2	8	12	-	-	12
Тема 13. Психологічна допомога у старшому шкільному та юнацькому	12	2	4	6	12	-	2	10

віці.								
Тема 14. Основні види діяльності психолога шкільного	10	2	2	6	10	-	-	10
Усього годин	150	28	42	80	150	8	8	134
ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ - ЕКЗАМЕН								

КОРОТКИЙ КОНСПЕКТ ЛЕКЦІЙ (вибірково)

Тема 1. Предмет, мета і завдання практичної психології.

Практична психологія - це галузь професійної діяльності, яка має на меті визначення психологічних особливостей життєвої позиції та індивідуальності людини або групи, внесення позитивних змін у процес взаємодії між ними і профілактику небажаних форм поведінки для найбільш повного розкриття сутнісних сил людини, оптимізацію її індивідуального розвитку та збереження і індивідуальності. Практична психологія є однією з форм духовної практики, професійною діяльністю, що включає консультування, діагностику, терапію тощо. Таким чином, практична психологія об'єднує як безпосередню практичну діяльність, так і методичне її забезпечення, тобто прикладний аспект.

Як професія, психологія виникла у 80-х р.ХХ ст.. У 1988 році на державному рівні було поставлено питання про те, що суспільству потрібна психологія як масова практична соціальна професія. Причому, необхідні дві категорії психологів: 1) психолог-теоретик (науковець); 2) психолог-практик. Їх співвідношення має бути 1:10.

Практичний психолог - це спеціаліст, який надає психологічну допомогу (психологічні послуги) населенню у ситуаціях, що потребують психологічного втручання або використання спеціальних знань і технологій.

Слід зазначити, що Американська психологічна асоціація пропонує виділяти педагогічну діяльність з викладання психології як окремий різновид діяльності. Психолог-викладач.

Г.С. Абрамова предметом практичної психології вважає індивідуальність, неповторність людини та конкретні обставини її життя. Практична психологія ставить своїм завданням не тільки вивчення індивідуальності людини, але і обґрунтування впливів на неї з метою прояву можливого професійного застосування психологічних знань в умовах різних соціальних систем.

Прикладна психологія-це загальна назва ряду галузей сучасної психології, які займаються застосуванням психологічних знань (принципів, методів) у різних видах та сферах людської діяльності.

Практична психологія – це галузь професійної діяльності, метою якої є розробка і упровадження у психологічну практику цілісних технологій і методів практичної роботи шляхом інтеграції (синтезу) знань, методів і законів наукової, позанаукової і пересічної психології з досвідом і методами психологічного практикування. Практична психологія має свою специфічну мету, методологію, принципи і категоріально-понятійний апарат, що відрізняються від загальних психологічних знань і психологічної практики. І ці знання в одній сфері специфічні порівняно з іншою сферою.

Термін «практична психологія» виник наприкінці XIX ст., коли психологія переставала бути лише умоглядною наукою. Фундатором прикладної психології у США вважають Гуго Мюнстерберга, а у СРСР значний внесок у розвиток прикладної психології зробили М.О. Бернштейн, О.Р.Лурія, Г.Костюк та інші.

Підрозділи практичної психології носять назви відповідно до сфер аплікації психологічного знання, якими є: медицина, право, освіта, спорт, економіка тощо. Як правило, роль психологічної теорії у цих сферах наступна:

- вивчення та врахування індивідуальних якостей людини, як морально-психологічних (світоглядні установки, спосіб життя) так і психофізіологічних (швидкість реакції, витривалість, здатність до навчання);
- врахування соціально-психологічних ефектів (колективна взаємодія, громадська думка, емоційне зараження, конфлікти);
- врахування «людського фактору» у роботі систем людина-техніка (заходи безпеки на виробництві, використання анти-спам кодів, щоб відрізнити живого користувача від бота) тощо.

Прикладні завдання практичної психології визначаються необхідністю психологічного забезпечення оптимального функціонування установ та організацій, праці персоналу та окремих індивідуумів, що передбачає складання спеціальних навчальних програм, створення навчальних посібників та навчальних посібників з практичної психології, розробку психологічних рекомендацій та методичних матеріалів, програм підготовка та перепідготовка кадрів, психологічного обґрунтування діяльності служб практичної психології, створення проєктів нормативних документів такої діяльності.

Прикладна психологія формувалася на основі запитів різних сфер професійної діяльності людини, в ході розв'язання конкретних практичних проблем суспільного буття, виробництва та культурного розвитку. І нині її розвиток тісно пов'язаний з розвитком інформаційних технологій,

виробництва, гуманітарної сфери, суспільних відносин тощо. Найбільш розвиненими зараз напрямками прикладної психології є психологія менеджменту (управління), психологія освіти (навчання, виховання і розвиток), політична психологія, психологія соціальних служб та общини (громади), психологія спорту, військова, клінічна, юридична, екологічна психологія та ін.

Достатньо, наприклад, подивитися сайт найбільш великої у світі Американської психологічної асоціації (АРА), її «підрозділи» (divisions). Відомо, що АРА формувалась протягом усього ХХ століття шляхом добровільного об'єднання або виокремлення професійних груп психологів без певної системи, а лише на основі найбільш популярних у професійному середовищі напрямів психологічної практики. Висновок, який є очевидним після аналізу структури АРА, наступний: переважну більшість підрозділів Асоціації можна вважати напрямками прикладної психології. І якщо 20 років тому наукові дослідження (в тому числі дисертаційні) були частіше загальнопсихологічними, то за останні роки вони стали більш прикладними і практично спрямованими.

Прикладна психологія формувалася на основі запитів різних сфер професійної діяльності людини, в ході розв'язання конкретних практичних проблем. Реалізацію цих завдань здійснює психолог. Серед професійних психологів спостерігається спеціалізація: одні займаються переважно пошуком нових наукових знань; для інших — головним завданням є застосування цих знань. Перших цікавлять, насамперед, теоретичні аспекти; вони спостерігають явища, що вивчаються у природному середовищі або у лабораторії, намагаються інтерпретувати отримані результати, систематизують їх з метою створення схем, які б пояснювали поведінку індивіда. Цю групу психологів ще називають психологами-науковцями, дослідниками.

Друга група психологів значно чисельніша сьогодні, в тому числі і в Україні. Вони мають справу із запитом людей, які відчувають труднощі при адаптації до різних сторін життя, інтелектуальні та емоційні проблеми, які прагнуть удосконалити організацію управління різними видами суспільної діяльності людини. У своїх діях вони спираються на накопичені теоретичні знання і в своїй повсякденній діяльності перевіряють обґрунтованість цих знань, виявляють їх слабкі сторони.

Другу групу психологів часто називають психологами практиками або практичними психологами. Психолог-практик може бути одночасно й теоретиком, науковцем. Тому говорячи про діяльність психологів другої групи доцільніше використовувати термін практикуючий психолог, який

застосовується щодо особи спеціаліста з відповідною підготовкою, дозволом практикувати в галузі психології та надавати психологічні послуги іншим людям. Практична і наукова психологія мають помітні розбіжності не лише за зовнішніми ознаками, але й з огляду на завдання, методологію, принципи, зміст та форми розвитку, як вказує Панок В.Г.. Не тотожна практична і прикладна психологія і психології побутовій або повсякденній. Побутова психологія — це історично закріплений у традиціях та інших сталих формах поведінки досвід управління індивідуальним розвитком і активністю людини, досвід, що функціонує як елемент фольклору, традицій, релігійної практики тощо.

Тому практична психологія повинна спиратися, з одного боку, на надбання психології наукової, а, з іншого боку, на багатство психології побутової. Отже, по-перше, практична психологія повинна використовувати знання інших суміжних галузей науки (педагогіки, етнографії, соціоніки, біоенергетики, соціології тощо) та сфер духовної практики. По-друге, практична психологія повинна ґрунтуватися на науковій психології, узгоджуючись з її теоретичними положеннями. При цьому варто зауважити, що якщо у науковій психології є такі галузі як соціальна психологія, то у практичній вона реалізується через такі складові як психологія управління, реклами, консультативну психологію тощо.

По-третє, практична психологія повинна використовувати здобутки побутової психології. Розвиток практичної психології тісно пов'язаний з розвитком техніки, виробництва та суспільних відносин. І хоча практична психологія не має на сьогодні чітко усталеної, завершеної структури, можна виділити ряд основних її напрямів. Основним принципом виділення структурних компонентів практичної психології виступають сфери соціальної практики, які є специфічними для діяльності практикуючих психологів.

Тема 2. Основні види діяльності та функції соціально-психологічної служби

Сьогодні практичні психологи у рамках психологічних служб здійснюють багато різних видів професійної діяльності. Вони працюють у різних соціальних сферах, взаємодіють з різними об'єктами психологічної допомоги, надають психологічну підтримку у вирішенні широкого спектра професійних та особистісних проблем своїх клієнтів. Це обумовлює об'єктивну необхідність упровадження різних моделей психологічної служби, які визначають зміст, спрямованість та особливості її діяльності. При цьому модель психологічної служби слід на наш погляд, розуміти як систему теоретико-методичних, організаційних та етичних принципів, технологій,

методів та форм надання психологічної допомоги, яка визначає специфіку діяльності практичних психологів у конкретній соціальній сфері. Різноманітні моделі психологічної служби доцільно класифікувати за такими критеріями:

–об’єктно-цільовими: категорія об’єктів психологічної допомоги; пріоритетність надання психологічної допомоги; безпосередність / опосередкованість психологічної допомоги;

–організаційно-функціональними: територіально-організаційна підпорядкованість практичних психологів; їх професійно-кількісний склад;

1. Об’єктно-цільові моделі психологічної служби

Моделі психологічної служби, виділені на основі змістовно-цільових критеріїв, можна назвати об’єктно-цільовими, тобто такими, що обумовлюються особливостями об’єктів та цілями психологічної допомоги, яка їм надається. Розкриємо зміст основних об’єктно-цільових моделей.

До основних об’єктів психологічної допомоги, на наш погляд, можна віднести: суспільство, організацію, групу, особистість.

Вибір практичним психологом тієї чи іншої соціальної сфери і, відповідно, орієнтація на ту чи іншу модель психологічної служби передбачає оволодіння певними видами професійної діяльності (діагностування, корекція, консультування та ін.), які враховують специфіку конкретної соціальної сфери та види завдань, які необхідно розв’язувати. Зміст та спрямованість різних видів діяльності практичних психологів (відповідно до різних моделей психологічної служби) мають розроблятися представниками академічної психології (в тісній співпраці із практичними психологами) і входити у зміст їхньої вузівської та післядипломної підготовки.

Звісно, робота практичного психолога переважно в рамках тієї чи іншої моделі передбачає оволодіння ним також іншими моделями. Натомість організаційний психолог має бути обізнаний також і з «особистісною» моделлю психологічної служби, оскільки йому доводиться працювати з управлінським та виконавчим персоналом організацій, а також із «суспільною» моделлю, оскільки будь-яка організація при визначенні стратегії та етапів свого розвитку має враховувати соціально-економічні особливості розвитку суспільства. Разом з тим, пріоритетною є «організаційна» модель, якій мають бути підпорядковані всі інші.

2. «Екстремальна» та «стабільна» моделі психологічної служби.

Наступним критерієм, за яким доцільно класифікувати об’єктно-цільові моделі психологічної служби, може виступати «пріоритетність надання психологічної допомоги різним категоріям об’єктів». Відповідно до цього критерію, можна виділити дві основні моделі психологічної служби.

Першу модель умовно можна назвати «екстремальною» моделлю психологічної служби, яка орієнтована на надання термінової психологічної допомоги певним категоріям об'єктів в силу їх особливого «екстремального» (пріоритетного) статусу в певному соціумі, який обумовлений негативним впливом на них тих чи інших соціально-економічних, психофізіологічних та соціально-педагогічних чинників.

Другу модель можна назвати «стабільною» моделлю психологічної служби, яка надає психологічну допомогу всім категоріям населення та організаціям в стабільних, нормальних умовах її життєдіяльності.

Порівнюючи між собою особливості «екстремальної» й «стабільної» моделей психологічної служби, варто відзначити два важливих, на наш погляд, аспекти.

У процесі застосування «екстремальної» моделі практичними психологами надається психологічна допомога у вузькому значенні слова, або власне психологічна допомога. Тобто, мається на увазі здійснення практичними психологами таких видів діяльності, як корекція, консультування, психотерапія. Тоді, як при «стабільній» моделі надається психологічна допомога у широкому значенні слова, яку можна визначити як «психологічну підтримку», «психологічний супровід» тих або інших видів діяльності чи форм поведінки. І при цьому використовуються, поряд із психологічним консультуванням, такі форми роботи психолога, як психологічна просвіта, діагностика, експертиза, профілактика, прогнозування тощо.

3. «Безпосередня» та «опосередкована» моделі психологічної служби.

Перша модель («безпосередня»), орієнтована на свого роду «модель лікаря», головними завданнями якого є профілактика та виправлення відхилень у психічному розвитку особистості школяра. Такий підхід, на думку цих дослідників, поширений у багатьох країнах Європи і також чітко відображений у Положенні про шкільну психологічну службу І.В.Дубровіної та А.М.Прихожан. Саме про таку модель психологічної служби можна, на наш погляд, говорити як про безпосередню – коли психологічна допомога надається практичним психологом безпосередньо особистості (групі, організації), яка її потребує. І саме тут надається власне психологічна допомога, психологічна допомога у вузькому значенні слова (корекція, консультування, психотерапія).

Друга модель («опосередкована») базується на тезі про те, що шкільний психолог є членом педагогічного колективу і бере безпосередню участь у реалізації виховних цілей школи. При цьому шкільного психолога варто розуміти як члена педагогічного колективу, який реалізує свої специфічні

функції переважно не прямо через учнів, а через учителів, класних керівників, адміністрацію школи, а також через учнівське самоуправління.

У вітчизняній практиці, на наш погляд, переважає «безпосередня» модель, коли здебільшого лише від психолога, який працює в організації, очікують певного кардинального впливу на поведінку та діяльність людей, до того ж, досить швидкого. Водночас, очевидно, що в організаціях, де працюють сотні людей (освітніх чи бізнесових), практичний психолог не в змозі один надати психологічну допомогу багатьом людям, які її потребують. Тому формування психологічної культури працівників, населення і, як наслідок, все ширше впровадження «опосередкованих» моделей психологічної служби буде сприяти більш ефективному розв'язанню проблем діяльності організацій та збереження при цьому психічного здоров'я працівників, забезпеченню їх професійного та особистісного росту.

4. Організаційно-функціональні моделі психологічної служби.

«Внутрішньо-організаційна» та «зовнішньо-організаційна» моделі психологічної служби. Організаційно-функціональні моделі психологічної служби можуть бути класифіковані, в першу чергу, за таким критерієм як територіально-організаційна підпорядкованість психологів. Відповідно можуть бути виділені такі моделі психологічної служби:

- «внутрішньо-організаційна» модель – це така, при якій психологічна допомога управлінському персоналу та працівникам організації надається психологом, який працює безпосередньо в організації (у школі, банку, фірмі тощо);
- «зовнішньо-організаційна» – модель, при якій психологічна допомога управлінському персоналу та працівникам організації надається психологом, який працює за межами організації, наприклад, у відомчих територіально-консультативних центрах (у системі освіти, скажімо, це будуть районні, міські центри психологічної служби).

Організаційно-функціональні моделі психологічної служби можуть бути класифіковані й за таким критерієм як кількісний та професійний склад психологів та інших фахівців. Згідно з цим критерієм, можна виділити такі моделі:

- «індивідуальна» модель – модель, за якої психологічна допомога надається одним практичним психологом;
- «діадна» модель – модель, за якої психологічна допомога надається двома практичними психологами, що можуть бути спеціалістами з різних аспектів проблеми, або психологом та представником суміжних професій (лікар, дефектолог, менеджер, економіст тощо);

– «командна» модель – модель, за якої психологічна допомога надається групою практичних психологів, кожен з яких виконує свої соціально-професійні функції, або ж групою різних фахівців, які комплексно сприяють розв’язанню тієї чи іншої проблеми.

Розв’язуючи ті чи інші професійні завдання, практичний психолог повинен враховувати переваги та недоліки тих чи інших організаційно-функціональних особливостей.

Отже, складність завдань практичної психології потребує засвоєння практичними психологами варіативності моделей діяльності психологічної служби, що, відповідно, має враховуватися у їх підготовці в процесі вузівської та післядипломної освіти.

Тема 3. Модель діяльності практичного психолога.

Сама ідея «моделі фахівця», тим більше застосована до такої творчої і складної професії, як психолог, викликає іноді сумнів. Звичайно наводиться приблизно таке обґрунтування; неможливо втиснути в «модель» усі характеристики професійної діяльності, що необхідно передбачає імпровізацію у праці, а також неможливо виділити загальновизнаний, стандартно-зразковий «профіль особистісних і професійних якостей фахівця», під яку можна було б «підганяти» майбутніх психологів. Швидше за все такий профіль повинен включати такі якості, як: доброта, вміння спілкуватися, любов до людей (або до дітей), порядність та ін. Але, як відомо, деякі (якщо не більшість) з відомих психологів володіли нелагідним і навіть скандальним характером (наприклад, З. Фройд) та були далекі від зразка зовнішньої добродійності і пристойності, були лише прикладом внутрішньої порядності і наукової сумлінності. Але як безпомилково визначити саме внутрішні гідності професіонала та ще співвіднести їх з вимогами професійного профілю фахівця?

І все-таки для того, щоб, принаймні, орієнтовно уявляти собі, яким повинен бути психолог, звернення до «моделі фахівця» є корисним.

Відомий психолог А. К. Маркова виділяє наступні основні складові моделі фахівця: 1) професіограму, тобто опис самої діяльності психолога; 2) професійно-посадові вимоги (мінімально необхідні знання та вміння для виконання певних професійних функцій); 3) кваліфікаційний профіль (знання і вміння працівника відповідно до тарифних розрядів оплати праці). Особливо важливо для психологічного розуміння основних вимог до психолога опис самої діяльності психолога, а також опис діяльності з різних психологічних спеціальностей.

Автор також виділяє: 1) модель уже працюючого, сформованого фахівця і 2) модель підготовки фахівця (на основі аналізу навчальної діяльності майбутніх фахівців та їх орієнтації на модель вже сформованого фахівця). У описі моделі готового спеціаліста виділяються: модель діяльності фахівця, а також - модель особистості фахівця. У описі моделі підготовки фахівця розглядаються вимоги до різних освітньо-вікових груп слухачів, що навчаються чи підвищують свій кваліфікаційний рівень, а також враховується їх життєвий і професійний досвід.

При складанні моделі фахівця однією з найгостріших проблем є виділення моделі особистості фахівця. Традиційно психологи з допомогою тестів виділяють найбільш виражені за різними шкалами параметри особистісних якостей фахівців, що успішно працюють і, таким чином, неначебто і виходить «особистісний профіль фахівця». Але як виміряти в балах здатність до творчості, яка сама по собі перекреслює всі норми і стандартизовані оцінки? Як виміряти любов до людей, правдивість, професійну і людську совість? Адже все це є нерідко більш важливими складовими професійного успіху психолога, ніж його знання та володіння витонченими і складними методиками.

Щоб знайти хоч якось вихід з тупикової ситуації, фахівці іноді йдуть від протилежного, намагаючись виділити явні протипоказання для роботи психологом. Такими протипоказаннями для психолога можуть бути:

1. Нелюбов до людей, прагнення мстити їм незрозуміло за що. На жаль, є такі озлоблені люди, які самі потребують психологічної допомоги, і яких самих до людей краще не підпускати. Тим більше жахливо, коли такі людиноненависники одержують дипломи про вищу психологічну освіту та займаються психологічною практикою.

2. Відверте психічне нездоров'я. Зрозуміло, що психічно хворий «психолог» просто може виявитися небезпечним для своїх клієнтів, особливо, коли він працює з дітьми і підлітками. Навіть, самі школярі, відповідаючи на питання, «з яким психологом, з якими негативними якостями Ви не хотіли б мати справи?», в більшості випадків виділили такі характеристики, як невміння спілкуватися і психічні захворювання.

3. Невміння спілкуватися, нездатність вибудовувати з людьми стосунки взаємоповаги. У проведенні співбесід зі вступниками на психологічні факультети відразу впадають в очі ті з них, хто поводить себе нахабно і зухвало, а головне – постійно перебиває співрозмовника, прагнучи підкреслити свою перевагу. Стосовно майбутньої роботи психолога, – це не просто нетактовність або невихованість, це перешкода для побудови справді діалогічної взаємодії з клієнтом (або з колегами), це основа майбутньої

маніпуляції свідомістю клієнта, що для психолога повинно розглядатися як найстрашніший професійний гріх.

4. Можна виділити й такі небажані якості майбутнього студента-психолога, як лінь, безініціативність, а також пасивну установку на те, що викладачі повинні постійно інтригувати та розважати студентів на своїх заняттях. При цьому студентам залишається лише оцінювати, який викладач зумів їх більше захопити, хто більший, а хто менший чарівник і з яким викладачем їм взагалі найцікавіше. Можна уявити собі такого студента-психолога, який на лекції тих викладачів, які, будучи визнаними авторитетами у своїй галузі психології, ніколи не заграють зі студентами та навіть не прагнуть їм неодмінно сподобатися. Втім, викладач-професіонал – тим більше викладач психології – повинен вміти спілкуватися із студентами, проте це не потрібно плутати із популізмом.

Існує досить багато моделей професійної діяльності практичного психолога (Р. З. Абрамова, До С.Пряжников, В. Ю. Меновщиков та ін.). В більшості випадків йдеться про моделі, що описують лише один з напрямів роботи психолога (консультанта, діагноста, терапевта). Сукупність характеристик кваліфікованого практичного психолога порівняно з некваліфікованим безвідносно до конкретного виду професійної діяльності була представлена в наступній моделі (Е. Аллен, Р. З Абрамова)

Тема 4. Особистість у практичній психології.

1. Проблема синтезу психологічної структури особистості.

Поняття індивіда та особистості принципово різні. Поняття «індивід» фіксує факт належності людини до роду людей в цілому: індивідом є і немовля, і літня людина, і талановитий вчений, і психічно неповноцінна людина. Дане поняття відтворює лише родову належність. У ході життя, спілкування та діяльності людина набуває особливої якості, що носить назву «особистість». Поняття «індивід» та «особистість» єдині, але не тотожні.

Особистість кожної людини відзначається належними лише їй індивідуальністю – це сполучення психологічних особливостей, своєрідних ознак людини, що становлять її своєрідність, її відмінність від інших людей. Індивідуальність виявляється у рисах темпераменту, характеру, у наявності або відсутності здібностей. Поняття «індивідуальність» та «особистість» також єдині, але не тотожні. Структура особистості ширше структури індивідуальності, вона містить у собі також аналіз відповідних форм поведінки людини, в яких представлено риси індивідуальності. Особистість формується у процесі діяльності людини та спілкуванні, у взаємодії з іншими людьми. Тому аналіз даного поняття відбувається у контексті «людина – соціальна

група» та вивчається соціальною психологією. Вивченням індивідуальних рис людини як частини її особистості займається окрема галузь психології, що носить назву диференціальна. У цьому розділі вивчаються такі індивідуально-психологічні особливості, як темперамент, характер, здібності. Особистість можна вивчати також шляхом аналізу її соціальної функції, ролі у тій або іншій групі людей. Цей аспект пов'язаний із галуззю соціальної психології. Поняття особистості складне та багатопланове. Знайомство з ним передбачає розкриття змісту таких галузей психології, як диференціальна та соціальна.

Одним з найважливіших понять психології є поняття «Я-концепції». «Я-концепція» розглядається як соціально-психологічний феномен, під яким розуміють складний зіставлений образ, що містить у собі сукупність уявлень особистості про саму себе разом з емоційно-оціночними компонентами таких уявлень. Подібна концепція формується протягом життя людини на базі взаємодії зі своїм психологічним оточенням. Найважливіші положення «Я-концепції» можна представити таким чином: поведінка людини є результатом її світосприйняття, що містить також відповідну систему цінностей із соціокультурного середовища та відбивається у ставленні як до себе, так і до інших людей. У структурі «Я-концепції» можна виділити три рівні: фізичний Я-образ, зумовлений потребою у фізичному благополуччі організму; Я-образ соціальної ідентичності, пов'язаний з потребою людини належати до спільноти; диференціюючий Я-образ, що характеризує знання про самого себе порівняно з іншими людьми, завдяки чому людини може відчувати себе унікальною особистістю та самореалізовуватися.

2. Психологічні проблеми особистості, їх визначення та шляхи розв'язання.

Питання співвідношення понять особистість та професія у сучасній психології вирішується неоднозначно. Перша точка зору (американський психолог Парсонс) заперечує вплив професії на особистість. На його думку, обравши професію, особистість не змінюється на шляху її опанування, лише отримує чітке уявлення про себе, свої здібності та професійні вимоги до обраної професії. Інша точка зору (В.Д.Шадрикова, Ю.П.Поваренкова та деяких зарубіжних психологів), є найбільш популярною та базується на визнанні факту впливу професії на особистість на шляху професійного розвитку. Прихильники даної концепції процес формування особистості професіонала назвали професіоналізацією. Професіоналізація розпочинається з моменту вибору професії та продовжується протягом усього трудового життя. Професіоналізація має чотири етапи: пошук «Я» та вибір професії, опанування професії, соціальна та професійна адаптація, виконання професії.

У психології розрізняють прогресивну та регресивну стадії професійного розвитку.

Прогресивна стадія професійного розвитку пов'язана із формуванням мотивів професійної діяльності. Американський психолог А.Маслоу аналізує п'ять типів потреб, що лежать в основі формування мотивів трудової діяльності: фізіологічні потреби (спрага, голод); потреба у безпеці (захист від будь-яких незручностей та негараздів); потреба у соціальних зв'язках (спілкування, дружба); потреба у самоповазі (визнання та схвалювання іншими людьми); потреба в самоактуалізації (реалізація себе, своїх можливостей та здібностей).

Регресивна стадія професійного розвитку – це негативний вплив процесії на особистість. Наслідки такого впливу можуть призвести до так званого стану вигорання, що характеризується емоційною спустошеністю та втомою від роботи, цинічним ставленням до своєї праці, відчуттям відсутності будь-якого успіху. Як правило, стан психічного вигорання притаманний людям, що, по-перше, вже мають достатньо високий рівень досягнень, по-друге, володіють професією, що базується на спілкування та великій кількості контактів поміж людьми. Деякі дослідники пов'язують психічне вигорання з депресією та розчаруванням у роботі, що приходить з віком. Дія даного феномена не має зворотного шляху: виникнув один раз, він продовжує розвиватися. Розвиток психічного вигорання можна загальмувати шляхом припинення роботи на деякий час та відпочинку. Ще один прояв регресивної стадії професійного розвитку – професійна деформація – формування негативних рис особистості під впливом процесії.

Особистісні якості людини багато в чому залежать від специфіки її праці, і з часом така специфіка відбивається на поведінці та характері людини. Наприклад, юристу притаманна пильність, спостережливість, вчителю – дидактичний стиль спілкування, слідчому – підвищена критичність та підозрілість. Крім того, професійна деформація може служити проявом надмірної захопленості роботою, що характеризується глибокою спеціалізацією у одній сфері діяльності та повною неосвіченістю і навіть невіглаством у будь-якій іншій сфері, не пов'язаній безпосередньо із професійною. Прагнення зануритись виключно у роботу являє собою своєрідний психічний захист від повсякденного життя та його проблем.

Таким чином, професійна діяльність може змінювати особистісні якості людини як позитивно, так і негативно, що завжди потрібно мати на увазі при виборі майбутньої професії.

Тема 5. Особистість практикуючого психолога

Незалежно від психологічної парадигми, майже у всіх наукових системах і працях, *особистість психолога* є цілющим засобом, *основним знаряддям роботи* (дещо інакший акцент має когнітивно-поведінковий підхід, а тому індивідуальна терапія не є обов'язковою умовою підготовки КПТ-терапевтів).

Говорячи метафорично, якщо столяр має зубило чи пилку, а хірург – скальпель, то психолог – себе.

Основний засіб, що стимулює удосконалення особистості клієнта є особистість психолога ! Тому аж стільки багато годин власного клієнтського досвіду вимагається, щоб отримати сертифікат психотерапевта (подібно до практичного психолога, що працює із запитами клієнтів). Білі непропрацьовані власні «плями» (проблеми) спричиняють непрофесійність (не через незнання, а через власні емоційні проблеми). У такому разі психолог може або уникати розмови з клієнтом на важливі для нього теми, або усвідомлювати свою проблему ліпше, аніж самого клієнта, або ж – надміру виснажуватися такою роботою.

Невипадково, К. Роджерс наголошував, що теорія і методи консультанта не менш важливі, ніж здійснення своєї ролі. *A.Gombs* через дослідження встановив, що успішного консультанта відрізняють від невдахи риси особистості.

К. Юнг про психотерапевтичний процес зазначав так: «Між лікарем і пацієнтом діє невидимий фактор, який викликає взаємну трансформацію. Дві особистості вступають у взаємодію як дві хімічні субстанції: якщо виникає об'єднання – змінюються обидві». Вказано деякі з тез, що трапляються в літературі, на підтвердження значущості особистості психолога в процесі професійної діяльності: «Бути тією людиною, через котру ти хочеш впливати на інших»; «Основним є не диплом, а риси особистості (пропрацьованість)»; «Про індивідуальність іншого можна сказати те, що знайшов всередині себе»; «Необхідно повірити, що твоя особистість достатньо сильна для того, щоб стати для клієнта орієнтиром».

Психотерапевт, доктор медичних наук, професор О. Фільц у своєму інтерв'ю про ситуацію в українській психотерапії (від 18 лютого 2021 р.) згадує про те, що не техніка (психоаналіз, КПТ чи гештальттерапія) визначає ефективність та результативність психотерапії. Сучасні дослідження підтверджують те, каже Олександр Орестович, що 40% успішності залежить від клієнта, 30% – від особистості психотерапевта, 5% – техніка і 25% – інші фактори. На підтвердження того, що особистість психолога можна вважати «знаряддям» є й те, що часто з більшою довірою ставляться до старших

консультантів чи психотерапевтів (важливим є життєвий досвід). Хоча не все так однозначно.

Загалом роль психолога залежить від приналежності його до певної теоретичної орієнтації, його кваліфікації, особистісних рис, очікувань клієнта.

Тема 6. Організація та методика діагностичного процесу.

Різні напрями практичної психології (психотерапевтичні школи) мають свою теоретичну модель розуміння розладів/ проблем, але усі погоджуються з тим, що починати потрібно з діагностики. Н. Мак-Вільямс (2004) (психоаналітик) пропонує розглядати термін «діагноз» не як медичний, але використовувати його як психологічний («психологічний діагноз»), тобто той, що стосується структури особистості, розуміння основних внутрішніх конфліктів клієнта, механізмів психологічного захисту тощо.

Переваги діагностики (за Н. Мак-Вільямс):

1. Використання діагнозу для визначення вектору надання психологічної допомоги (для планування лікування в психоаналізі):
2. У діагнозі міститься інформація про прогноз.
3. Захист інтересів клієнта.
4. Діагноз може допомогти психологу в емпатії своєму клієнту.
5. Діагноз може зменшити ймовірність того, що надміру тривожні клієнти уникатимуть лікування.

До цілей процесу обстеження можна також віднести:

1. Побудову терапевтичного стосунку (знайомство, партнерство, терапевтичний альянс...).
2. Спільне дослідження проблеми – досягнення спільного розуміння проблеми, встановлення терапевтичних цілей та обумовлення терапевтичного контракту (спільне бачення подальшої співпраці).
3. Процес обстеження часто має терапевтичний ефект (через спільний перегляд ситуації в критичний спосіб, психоедукацією).

Схема діагностичного інтерв'ю за Н. Мак-Вільямс:

Демографічні дані.

Актуальні проблеми і їх стан.

Історія життя.

Дитинство.

Підлітковий період.

Доросле життя.

Актуальний психічний статус.

Підсумок.

Висновки.

Також важливо з'ясувати: що клієнт очікує від терапії, як він раніше давав собі раду з симптомами, якщо такі були; чи немає серйознішої проблеми за симптомами, найважливіші об'єкти з минулого, чи немає дифузії ідентичності.

Структура обстеження в КПТ (Український інститут когнітивно-поведінкової психотерапії):

1. Вступна частина: знайомство, очікування від даної сесії.
2. Обстеження проблеми та причини/мети звернення (поведінкові, когнітивні, емоційні, та фізіологічні симптоми; описати останній епізод).
3. Дослідження контексту теперішнього життя клієнта (робота, навчання, стосунки).
4. Дослідження минулого (дитинство, стресові події), передумов до виникнення проблеми (фактори схильності, особистість, ресурси).
5. Додаткові обстеження, опитувальники, обстеження психічного статусу.
6. Заключна частина: підбиття підсумків, побудова формулювання, проведення психоедукації, узгодження цілей та плану допомоги, терапевтичний контракт. Зворотній зв'язок, подальші домовленості, домашні завдання.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ФОРМИ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

При вивченні дисципліни «Практична психологія» взаємопов'язуються такі форми роботи: аудиторна, позааудиторна пошуково-аналітична; творча робота.

Аудиторна самотійна робота реалізується у процесі лекційних та практичних занять.

Під час практичного заняття студенти детально аналізують фактори, що впливають на психічний розвиток особистості людей різних вікових періодів; навчаються застосовувати діагностичний інструментарій для вивчення психологічних проблем осіб різних вікових категорій та особливостей психіки, що спонукають особистість до подальшого становлення та розвитку.

При проведенні практичних занять обговорюються попередньо визначені запитання, до яких студенти готують тези виступів, доповіді. Акцентується увага на:

- 1) уміння студентів аналізувати навчальний матеріал;
- 2) здатність формулювати та відстоювати свою позицію;
- 3) особисту активність;
- 4) можливість науково мислити та виважено обґрунтовувати свої думки;
- 5) сформованість навичок самотійного аналізу наукових першоджерел;
- 6) якість підготовки доповідей (індивідуальних та групових);
- 7) підготовка презентацій.

На практичному занятті проводиться обговорення здобувачами питань з тем, що попередньо визначені робочою навчальною програмою. Під час підготовки до практичних занять студенти мають опанувати методи самотійної роботи з джерелами інформації, засвоїти навички дослідної роботи, збагачують зміст матеріалу, який уже вивчили, доповнюють свої знання, впорядковують і закріплюють навчальний матеріал, що сприятиме поглибленню знань та формуванню самотійного, творчого мислення.

Етапи підготовки до практичного заняття:

- вивчення плану практичного заняття, розуміння сутності питань заняття;
- ознайомлення з переліком літератури;
- опрацювання основних понять, конспекту лекції з даної теми;
- складання плану відповідей на поставлені питання.

У процесі практичних занять перевіряється засвоєння отриманих і на лекціях, і за допомогою самостійного вивчення знань шляхом попередньо підготовленого методичного матеріалу – тестів для виявлення ступеня опанування здобувачами необхідними теоретичними і практичними положеннями змісту даної навчальної дисципліни. Крім того, застосовуються такі форми аудиторної роботи під час практичних занять, як опитування, дискусії, рефлексивний аналіз розуміння матеріалу тощо. Підготовка до практичних занять потребує ґрунтовної теоретичної і практичної самостійної роботи студентів.

При проведенні семінарських занять обговорюються попередньо визначені запитання, до яких студенти готують тези виступів, доповіді. При проведенні семінарів акцентується увага на:

- уміннях студентів аналізувати навчальний матеріал;
- здатності формулювати та відстоювати свою позицію;
- особистій активності;
- можливості науково мислити та виважено обґрунтовувати свої думки;
- сформованості навичок самостійного аналізу наукових першоджерел;
- якості підготовки доповідей(індивідуальних та групових);
- підготовці презентацій.

Дискусії, «круглі столи», майстер-класи дозволяють виявити індивідуальні особливості розуміння проблеми, яка обговорюється, навчитися у творчій суперечці визначати істину, відстоювати особисту точку зору , знаходити аргументи для підтримки спільного уявлення з певних проблемних питань. У процесі дискусії здобувачі збагачують зміст матеріалу, який уже вивчили, доповнюють свої знання , впорядковують і закріплюють навчальний матеріал. Під час проведення семінарських занять можна застосувати різні форми їх проведення:

- запитання і аргументовані відповіді з коментарями;
- розгорнуті бесіди;
- дискусії, «круглі столи» і майстер-класи;
- уважне прослуховування доповідей, презентацій та їх обговорення;
- вирішення проблемних питань та груповий розбір конкретних ситуацій;
- застосування брейнстормінгу чи «потоків ідей».

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Предмет, мета і завдання практичної психології.

- 1.Визначення практичної психології, її мети та завдань.
- 2.Проблема визначення методологічних основ практичної психології.
- 3 Система принципів практичної психології.
- 4.Структура та завдання практичної психології.
- 5.Етичні засади діяльності практикуючого психолога.

Тема 2. Основні види діяльності та функції соціально-психологічної служби.

- 1.Просвітницька і профілактична робота.
- 2.Психологічне консультування.
- 3.Індивідуальна психологічна корекція.
- 4.Індивідуальна психологічна корекція.
- 5.Індивідуальна психотерапія.
- 6.Групові форми психокорекції та психотерапії.
- 7.Психологічна реабілітація потерпілих від катастроф.

Тема 3. Модель діяльності практичного психолога.

- 1.Основні вимоги до особистості і професійної діяльності психолога.
- 2.Загальні принципи і правила роботи психолога.
- 3.Поняття про професіограму.
- 4.Типи психологів.
- 5.Поняття про модель професійної діяльності та складності і побудови.

Тема 4. Особистість у практичній психології.

- 1.Проблема синтезу психологічної структури особистості.
- 2.Психологічні проблеми особистості, їх визначення та шляхи розв'язання..
- 3.Формування здорового способу психічного життя особистості.

Тема 5. Особистість практикуючого психолога.

- 1.Психотерапевтична ситуація.
- 2.Професійний відбір.
- 3.Зміст підготовки практикуючих психологів.
- 4.Особистісна підготовка практикуючого психолога.

5.Форми й методи підготовчого процесу.

Тема 6. Організація та методика діагностичного процесу.

1. Обстеження та його основні цілі.
2. Переваги діагностики за Н.Мак-Вільямс.
3. Цілі процесу обстеження.
4. Схема діагностичного інтерв'ю.
5. Структура обстеження.
6. Процес побудови формулювання (О.Романчук; Д.Весбрук).

Тема 7. Життєва ситуація і життєвий шлях особистості.

1. Зміст поняття життєвої ситуації.
- 2.Аналіз та осмислення життєвої ситуації.
- 3.Психологічна ситуація.
4. Поняття життєвого шляху особистості
5. Подія як вузловий момент життєвого шляху.
- 6.Життєві кризи особистості.

Тема 8. Основи організації психологічної служби в освітніх закладах.

- 1.Практична психологія в системі освіти: основні завдання та функції.
- 2.Психологічна служба початкової школи.
- 3.Психологічна служба загальноосвітньої школи.
- 4.Психологічне забезпечення роботи навчальних закладів реабілітації неповнолітніх.
- 5.Психологічна служба у позашкільних закладах.
- 6.Психологічна служба у закладах вищої освіти.
7. Єдина інформаційна система психологічної служби.
- 8.Морально-етичні принципи діяльності шкільного психолога.

Тема 9. Професійні вимоги до особистості практичного психолога.

- 1.Особистість психолога як основне знаряддя його професійної діяльності.
- 2.Психологія становлення та проблеми формування професійної самосвідомості.
- 3.Професійна деформація та професійне вигорання.

Тема 10. Індивідуально-психологічні властивості особистості практичного психолога.

1. Загальна характеристика властивостей людини як індивіда.
2. Погляди психологів на роль генетичних чинників у розвитку особистості.
3. Вікові індивідні властивості та особистість.
4. Статевий диморфізм і статева ідентифікація особистості.

Тема 11. Індивідуальні та групові стратегії в роботі практичного психолога.

1. Сетинг у психологічній практиці.
2. Переваги надання індивідуальної допомоги: механізми дії.
3. Особливості психологічної допомоги в групі: механізми дії.

Тема 12. Особистісний підхід в роботі шкільного психолога.

1. Особливості реалізації особистісного підходу в роботі шкільного психолога.
2. Дошкільне дитинство: проблеми соціалізації та збереження психічного здоров'я.
3. Формування психологічної готовності дитини до навчання.
4. Молодший шкільний вік: адаптаційні, навчальні, поведінкові труднощі.

Тема 13. Психологічна допомога у старшому шкільному та юнацькому віці.

1. Підлітковий вік: зміна форм організації навчальної діяльності.
2. Старший шкільний вік: рефлексія, самовизначення, вибір професії, життєві плани.
3. Рання молодість: проблеми смислоутворення, подальше професійне й життєве самовизначення.

Тема 14. Основні види діяльності шкільного психолога.

1. Моніторинг умов та особливостей розвитку особистості учнів.
2. Психолог та міжособистісні стосунки у класі.
3. Діагностика та корекція психологічних девіацій.
4. Робота з батьками учнів.
5. Психопрофілактична й просвітницька робота.

ВКАЗІВКИ ЩОДО ОПТИМАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНИХ ЗАВДАНЬ

Позааудиторна робота з дисципліни «Практична психологія» має характер пошуково-аналітичної і наукової роботи.

Самостійна робота здобувачів є важливою складовою навчально-виховного процесу закладу вищої освіти, оскільки оволодіння професійними знаннями та уміннями відбувається лише через організацію власної пізнавальної діяльності.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти потребує серйозної та стійкої мотивації, яка визначається необхідністю ефективної професійної діяльності. Основним завданням організації самостійної роботи здобувачів з дисципліни «Практична психологія» є формування у студентів умінь самостійно та свідомо працювати не лише з отриманим навчальним матеріалом, але і з новою науковою інформацією, закладення основ самоорганізації, саморегуляції та самовиховання, формування умінь і навичок постійного підвищення своєї кваліфікації.

У процесі вивчення дисципліни «Практична психологія» передбачено такі форми самостійної роботи здобувачів:

1. Знайомство з науковою та навчальною літературою відповідно зазначених у програмі тем.
2. Самостійне опрацювання окремих питань навчальної дисципліни.
3. Виконання практичних (професійно-орієнтованих) та творчих завдань.
4. Підготовка доповідей та есе.
5. Підготовка до підсумкового контролю.

Запропоновані завдання для самостійної роботи забезпечують: системність знань та засобів навчання; оперування розумовими процесами; критичність мислення; володіння засобами обробки інформації; здібність до творчої праці.

Виконання професійно-орієнтованих завдань

Професійно-орієнтовані завдання є комплексною сукупністю навчальних завдань, трансформованих таким чином, що їх вирішення моделює завдання, з якими можуть зіткнутися здобувачі в майбутній професійній діяльності.

Алгоритм виконання

Алгоритм роботи над професійно-орієнтованих завдань включає 4 етапи: підготовчий, планування, етап виконання та етап самоаналізу.

- Визначте основні поняття теми;
- Підберіть та проаналізуйте літературу з проблеми дослідження;
- Здійсніть аналіз отриманих даних;
- Самоаналіз: виявлення труднощів, які виникли під час виконання завдання.

Підготовка доповіді

Доповідь – це розгорнутий виклад певної наукової проблеми (теми, питання). Структура тексту доповіді складається із вступу, основної й підсумкової частин.

Алгоритм підготовки доповіді

- Ознайомтеся з темою, продумайте структуру та зміст.
- Опрацюйте літературу, складіть план доповіді, підберіть приклади.
- Узагальніть основний матеріал у вигляді схеми, таблиці, класифікації тощо. Вкажіть свої погляди щодо проблеми доповіді.
- Підготуйте тези доповіді (можливо у письмовій формі). Проговоріть доповідь вголос, перевірте наголошування деяких слів, уточніть значення незнайомих слів.

Творча робота здобувачів другого (магістерського) рівня передбачає становлення особистості майбутнього психолога у процесі вивчення навчальної дисципліни «Психологія розвитку та особистісного зростання» за рахунок індивідуального ставлення до отримання нових знань. Під час підготовки до практичних занять за допомогою виконання індивідуальних навчально-дослідних завдань здобувач виявляє самостійність у пошуку наукових джерел (не лише тих, що запропоновані викладачем, але й за індивідуальним бажанням), у виборі діагностичного інструментарію, що спонукає його до творчого вирішення навчальної проблеми. В результаті у студента виникають нові ідеї, завдяки чому продуктивність самостійності під час опанування нових наукових матеріалів зростає.

Позааудиторна робота з дисципліни «Практична психологія» є необхідною для розширення пізнання студентів. Дана робота має характер пошуково-аналітичної і наукової. Завдання, які виконують студенти у процесі самостійної роботи, сприяють розвитку організованості, впевненості, аналітичного мислення, формування умінь та навичок самостійного пошуку

наукового матеріалу. Робота над виконанням запланованих для самостійної роботи завдань поглиблює та закріплює знання і уміння, отримані студентами під час лекцій та практичних і семінарських занять.

Найбільш доцільними, на наш погляд, є такі форми проведення самостійної роботи:

- пошук та аналіз наукових джерел за заданою темою;
- модельовання знайденого теоретичного матеріалу;
- рецензування, аналіз та презентація першоджерел;
- відповідальне ставлення до виконання домашніх завдань;
- ретельна підготовка до дискусій і «круглих столів».

Отримані у процесі самостійної роботи знання можуть бути використані студентами під час вирішення тестових завдань. Для перевірки рівня знань студентів можуть бути запропоновані наступні тестові завдання.

ЗАВДАННЯ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Предмет, мета і завдання практичної психології.

Практичне завдання.

Підготувати доповіді за темами:

1. Специфіка і взаємозв'язок наукової, практичної та побутової психології.
2. Структура та завдання практичної психології.
3. Національна система соціально-психологічної служби.

Визначити та розкрити основні концептуальні положення наступних нормативних документів:

1. Загальна декларація прав людини.
2. Декларація прав дитини.

Тема 2. Основні види діяльності та функції соціально-психологічної служби.

Підготувати доповіді до участі у бесіді «Круглий стіл»

1. Основні завдання та напрямки соціально-психологічної служби.
2. Взаємозв'язок психологічної допомоги і консультування.
3. Розвиток самосвідомості і самодопомога. Психоаналіз та самоаналіз.
4. Місце психодіагностики і консультування у роботі соціально-психологічної служби.

Тема 3. Модель діяльності практичного психолога.

Підготувати есе з презентацією на теми:

1. Модель психологічної служби.
2. Модель діяльності практичного психолога. Погляди українських і зарубіжних психологів.
3. Характеристика основних складових моделі практичного психолога.
4. Індивідуальний стиль діяльності практичного психолога.
5. Симптомокомплекс професійно-важливих якостей практичного психолога

Тема 4. Особистість у практичній психології.

Підготувати реферати на теми:

1. Психологічні, методологічні і методичні засади становлення особистісного підходу.
2. Основні аналітичні напрями досліджень базових системних засад побудови цілісної психологічної структури особистості:
 - а) соціально-психолого-індивідуальний напрям;
 - б) діяльнісний напрям;
 - в) генетичний напрям.
3. Загальнопсихологічна структура якостей, функцій та процесів особистості.
4. Психологічні проблеми особистості, їх визначення та шляхи розв'язання..

5.Формування здорового способу психічного життя особистості

Тема 5. Особистість практикуючого психолога.

Підготувати реферати на теми:

1. Визначення і характеристика основних положень Етичного кодексу психолога.
- 2.Психотерапевтична ситуація як взаємодія в системі «практикуючий психолог» - «клієнт/група клієнтів».
- 3.Модель психотерапії К.Роджерса у роботі практичного психолога.
- 4.Вплив особистісних якостей практичного психолога на ефективність його роботи з клієнтами.

Ділова гра.

Створення ситуації і вибір оптимальної форми поведінки:

- 1) Клієнт наполегливо пропонує практичному психологу свою дружбу чи любов.
- 2) Під час спілкування з клієнтом психолог відчуває роздратування, яке переростає в гнів.

Тема 6. Організація та методика діагностичного процесу.

Підготувати відповіді на запитання до участі у бесіді.

1. Для чого потрібне обстеження та формулювання?
2. Якою є послідовність проведення обстеження?
- 3.Що таке тригери, модифікуючі фактори, критична подія, фактори схильності, підтримуючі цикли у формулюванні?
4. Які проблеми можуть виникнути під час обстеження/формулювання?
5. Порівняйте процедуру проведення обстеження в психоаналізі, КПТ та інших напрямках психології.

Практична робота в підгрупах.

Робота в трійках (особа А – психолог, особа Б –клієнт, особа С – спостерігач). Провести обстеження та спільно з клієнтом побудувати формулювання (опис випадку визначаєтьсязавдяки взаємному обговоренню студентів і викладача). Обговорення переживань, труднощів, що виникали. Дискусія. Порівняння формулювань між підгрупами.

Тема 7.Життєва ситуація і життєвий шлях особистості.

Семінар – практикум

1. Зміст поняття життєвої ситуації.
- 2.Аналіз та осмислення життєвої ситуації.
- 3.Психологічна ситуація.

4. Поняття життєвого шляху особистості
5. Подія як вузловий момент життєвого шляху.
6. Життєві кризи особистості.

Вирішення практичних завдань.

Пропрацювати можливості життєвого шляху особистості за результатом опрацьованих методик:

- «Тест життєстійкості» С. Мадді (в адаптації О.Л.Луценко);
- «Тест сенсожиттєвих орієнтацій (СЖО). О.Д.Леонтьєва (в адаптації І.С.Поповича).

Тема 8. Основи організації психологічної служби в освітніх закладах

Семінар-практикум.

1. Основні завдання психологічної служби системи освіти.
2. Зміст діяльності психологічної служби системи освіти.
3. Структура психологічної служби.
4. Основні психологічні проблеми молодшого шкільного віку: визначення і шляхи вирішення.
5. Сутність роботи психолога у період переходу дітей від молодшого шкільного віку до підліткового.
6. Особливості функціонування психологічної служби у різних ланках загальноосвітньої школи.
7. Психологізація та персоналізація навчально-виховного процесу.
8. Основні причини відхилень у поведінці підлітків.
9. Специфіка психологічної служби позашкільного освітнього закладу.
10. Напрями, функції і умови психологічної служби закладу вищої освіти.

Тема 9. Професійні вимоги до особистості практичного психолога

Підготувати есе на теми:.

1. Психологія становлення та проблеми формування професійної самосвідомості практичного психолога.
2. Професійна деформація та емоційне вигорання практичного психолога.
3. Найважливіші особистісні риси практичного психолога як професіонала.

Практичне завдання.

Означити мету наступних вправ та виконати їх:

- 1) «Виявлення власних трансферентних характеристик як фахівця» (рефлексія та формування власної професійної ідентичності);
- 2) «Готель» (рефлексія образу професійного психолога);
- 3) «Кореспондент» (формування професійної самосвідомості) (робота в парах).

Тема 10. Індивідуально-психологічні властивості особистості практичного психолога

Підготувати доповіді з презентацією за наступними темами:

1. Загальна характеристика властивостей людини як індивіда.
2. Погляди психологів на роль генетичних чинників у розвитку особистості.
3. Вікові індивідні властивості та особистість.
4. Статевий диморфізм і статева ідентифікація особистості.
5. Підготувати кейс психодіагностичних методик для вивчення індивідуальних властивостей особистості.

Тема 11. Індивідуальні та групові стратегії в роботі практичного психолога.

Підготувати доповіді з презентацією:

1. Сетинг у психологічній практиці.
2. Переваги надання індивідуальної допомоги: механізми дії.
3. Особливості психологічної допомоги в групі: механізми дії.

Практичне завдання

4. Підготувати презентацію змісту твору : Ялом І. «Шопенгауер як ліки». Харків: «Клуб сімейного дозвілля», 2018. 512 с.

Тема 12. Особистісний підхід в роботі шкільного психолога.

Підготувати доповіді за темами.

1. Особливості реалізації особистісного підходу в роботі шкільного психолога
2. Вимоги особистісного підходу до психодіагностичної роботи шкільного психолога.
3. Взаємозв'язок комплексної психодіагностики особистості з психологічним консультуванням, психологічною корекцією учнів, батьків, учителів.

Практичне завдання.

4. Підготувати презентацію, що наочно демонструє реалізацію особистісного підходу у конкретних умовах навчального закладу з психологічною службою або за її відсутності.

Тема 13. Психологічна допомога у старшому шкільному та юнацькому віці.

Семінар-практикум.

1. Підлітковий вік : зміна форм організації навчальної діяльності.
2. Специфіка виникнення психологічних проблем у відносинах між вчителями та учнями підліткового віку.

- 3.Старший шкільний вік: рефлексія, самовизначення, вибір професії, життєві плани
- 4.Психологічне вирішення життєвих проблем старшого школяра (навести приклади).
- 5.Робота практичного психолога у пошуку взаємозв'язків між життєвими подіями минулого, теперішнього і майбутнього.
6. Навести приклади того, яким чином життєві плани можуть впливати на сьогодення.
- 7.Рання молодість: проблеми смислоутворення, подальше професійне й життєве самовизначення.
- 8.Психологічна допомога людині у пошуку сенсу життя.
- 9.Означення й характеристика особистісних проблем професійного самовизначення та життєвих перспектив.

Тема 14. Основні види діяльності шкільного психолога.

Круглий стіл

- 1.Моніторинг умов та особливостей розвитку особистості учнів.
- 2.Визначення та надання характеристики складовим психологічної готовності дитини до навчання.
3. Психологічне вирішення труднощів міжособистісних стосунків у класі.
4. Показники позитивного та негативного соціально-психологічного клімату у групі шкільного класу.
5. Діагностика та корекція психологічних девіацій.
6. Основні причини девіантної статевої поведінки підлітків та засоби її профілактики.
7. Причини суїцидальної поведінки неповнолітніх та шляхи її профілактики.
8. Назвати та охарактеризувати основні складові, необхідні для успішної роботи з дітьми, що мають відхилення у поведінці.

Практичне завдання.

- 1.*Підготувати кейс психодіагностичних методик для проведення моніторингу розвитку старших школярів.*
- 2.*Підготувати кейс психодіагностичних методик для діагностики міжособистісних стосунків школярів різних вікових періодів (молодший школяр, школяр середньої школи, старшокласники).*

ПРИКЛАД ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

з курсу «Практична психологія»

1. В яких видах психологічної практики психолог несе відповідальність тільки за правильність власних висновків про сутність проблеми клієнта і за потенційну ефективність наданих йому рекомендацій, але не має персональної відповідальності за кінцеві результати роботи з клієнтом:

- 1) психотерапія;
- 2) психологічне консультування;
- 3) психокорекція;
- 4) психодіагностика.

2. Сучасний практичний психолог свої дослідження та висновки базує на:

- 1) інтуїції;
- 2) спробах і помилках;
- 3) спостереженні та експериментах;
- 4) метафізиці.

3. Метод експерименту належить до:

- 1) організаційних;
- 2) інтерпретаційних;
- 3) емпіричних;
- 4) методів обробки даних.

4. Етичність дослідження практичним психологом особливостей дитячого розвитку полягає в тому, щоб до його початку:

- 1) проінформувати батьків про процедуру дослідження та доцільність його проведення;
- 2) в письмовій формі попросити дозвіл на проведення психодіагностичного дослідження у педагогічного колективу та директора школи;
- 3) запросити членів всієї сім'ї на профорієнтаційну розмову;
- 4) відвідати курси підвищення кваліфікації за даною темою.

5. У якому з наведених нижче описів правильно характеризується метод психологічного спостереження:

- 1) дослідження проводилось із застосуванням спеціальної апаратури, але без певного плану та без втручання в хід подій;
- 2) дослідник, не порушуючи природного перебігу досліджуваних явищ, проводить роботу спрямовано й організовано безпосередньо або з

застосуванням реєструючої відео апаратури і в протоколі фіксує лише факти в такому вигляді, у якому вони виявляються;

3) дослідник активно втручається в хід подій, проводить роботу цілеспрямовано і організовано і фіксує факти в такому вигляді, у якому вони виявляються;

4) дослідник вступає в контакт з досліджуваним після чого фіксує все на спеціальних бланках.

6. Синдром емоційного вигорання психолога – це:

1) стан, що викликаний довготривалим відчуттям позитивних емоцій;

2) наростаюче емоційне виснаження, що здебільшого викликане роботою в одному й тому самому напруженому ритмі, з великим емоційним навантаженням та з важким контингентом;

3) стан, що характеризує післяконсультативний період психолога;

4) особливість характеру психолога.

7. Основні напрями діяльності Українського центру практичної психології:

1) підготовка спеціалістів з юриспруденції;

2) підготовка спеціалістів з економіки;

3) розробка стратегії її розвитку;

4) розробка стратегії і розвитку міського управління.

8. Професійний етикет шкільного психолога проявляється через:

1) часті запізнення;

2) ведення записів;

3) орієнтування клієнта в часі;

4) куріння.

9. До чого може привести «конформність» у групі?

1) некритичності, одноманітності думок;

2) залежності; відчуття невдоволення;

3) конфліктності; активності;

4) згурпованості.

10. Серед перерахованої документації, що використовує в роботі шкільний практичний психолог, виберіть нормативний документ:

1) план роботи на рік, погоджений із керівником психологічної служби району (міста) і затверджений директором навчального закладу;

- 2) тексти тестів, ключі, матеріали тестових досліджень;
- 3) журнал щоденного обліку роботи;
- 4) список спеціалізованих центрів і консультацій медико-психологічного профілю, зокрема «телефонів довіри».

11. У чому полягає етика психодіагностичного спостереження за дитиною (за рекомендаціями АПА)?

- 1) широке обговорення деталей спостережень з педколективом навчального закладу;
- 2) повноцінне втручання психологів в особисте життя учасників дослідження під час спостереження;
- 3) нехтування конфіденційним правом учасників спостереження;
- 4) отримання добровільної й обізнаної згоди учасників спостереження на проведення психологічного дослідження (згоду дають батьки).

12.3 чим працюють учасники невербального тесту?

- 1) з таблицями, діаграмами, схемами;
- 2) з картинками, предметами, іграшками, пазлами, аудіозаписами;
- 3) виключно з предметами які знайдуть в просторі самостійно;
- 4) з уявними образами застосовуючи словесно-логічний метод пояснення.

13. Що включає в себе професіограма психолога?

- 1) професійна перевірка граматичних помилок в резюме психолога;
- 2) опис комунікативних здібностей, що перевіряються письмовим тестуванням;
- 3) повний опис особливостей професії психолога, що розкриває зміст професійної праці, а також вимог, які дана професія ставить перед людиною;
- 4) повний опис особливостей спілкування психолога та клієнта.

14. Психограма психолога – це:

- 1) документ, в якому подаються короткі відомості про навчання, трудову діяльність і професійні успіхи психолога та його досягнення;
- 2) графічне зображення результатів дослідження психічної діяльності психолога за допомогою ряду тестів з метою наглядного порівняння;
- 3) документ, який служить для аналізу складу і обліку кадрів;
- 4) документ, що визначає організаційно-правове становище працівника в структурному підрозділі, що забезпечує умови для його ефективної праці.

15. Індивідуальність - це:

- 1) сукупність особливостей і певних властивостей людини, які характеризують її неповторність і виявляються у рисах характеру, у специфіці інтересів, якостей, що відрізняють одну людину від іншої;
- 2) суб'єкт власної життєдіяльності, суспільна істота, наділена свідомістю і представлена психологічними характеристиками, які є стійкими, соціально зумовленими, виявляються у суспільних зв'язках, відносинах з навколишнім світом, іншими людьми, визначають поведінку людини;
- 3) істота біологічна, що володіє мовою, здатністю працювати, і водночас є істотою суспільною, якій необхідно спілкуватися і взаємодіяти з іншими людьми;
- 4) істота моральна, що входить в соціалізовані установи.

16. Основні вимоги до організації психологічної служби:

- 1) застосування специфічних методів і прийомів впливу на поведінку людини, що потребують високого професіоналізму;
- 2) відкритість результатів сімейного консультування;
- 3) доступність та відсутність конфіденційності;
- 4) медичне обстеження.

17. Як можна пояснити різне реагування людей на схожі життєві ситуації:

- 1) мотивацією людини;
- 2) співвідношенням реальних обставин, фактів, подій;
- 3) сенсом, який людина вкладає в ситуацію;
- 4) належністю психічного стану.

18. Психологічна технологія є:

- 1) методичним психологічним апаратом;
- 2) синтетичним характером побутової психології;
- 3) цілісною методичною системою, що складається з трьох основних частин: діагностичної, інтерпретаційної, корекційної;
- 4) сукупністю властивостей особистості.

19. Практична психологія освіти розв'язує завдання:

- 1) освітні та виховні;
- 2) приватизаційні та постприватизаційні;
- 3) психологічне забезпечення політичних процесів, агітації та реклами;
- 4) підбір та управління кадрами.

20. Як можна пояснити проблемну ситуацію:

- 1) співвідношення обставин та умов, яке містить протиріччя і не має однозначного вирішення;
- 2) реальних зовнішніх обставин та умов, в які потрапляє людина;
- 3) належність механізмів психологічного захисту;
- 4) стереотипи, які викликають роздратування.

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ (екзамен)

з курсу «Практична психологія»

- 1.Визначення практичної психології з погляду вітчизняних та зарубіжних психологів. Мета та завдання практичної психології.
- 2.Проблема визначення методологічних основ практичної психології.
- 3 Система принципів практичної психології.
- 4.Структура та методи практичної психології.
- 5.Етичні засади діяльності практикуючого психолога
- 6.Просвітницька і профілактична робота.
- 7.Психологічне консультування.
- 8.Індивідуальна психологічна корекція.
- 9.Взаємозв'язок психологічного консультування і психологічної корекції.
- 10.Індивідуальна психотерапія.
- 11.Групові форми психокорекції та психотерапії.
- 12.Психологічна реабілітація потерпілих від катастроф та війни.
13. Специфіка психологічної реабілітації ветеранів війни.
14. Особливості реабілітаційної системи осіб, які є вимушено переселеними з інших територій України.
- 15.Основні вимоги до особистості і професійної діяльності психолога.
- 16.Загальні принципи і правила роботи психолога.
- 17.Поняття про професіограму. Характеристика її складових.
- 18.Характеристика проблемної ситуації.
- 19.Поняття про модель професійної діяльності та складності і побудови.
- 20.Проблема синтезу психологічної структури особистості.
- 21.Психологічні проблеми особистості, їх визначення та шляхи розв'язання.
- 22.Формування здорового способу психічного життя особистості.
- 23.Психотерапевтична ситуація.
- 24.Професійний відбір.
- 25.Зміст підготовки практикуючих психологів.
- 26.Особистісна підготовка практикуючого психолога.
- 27.Форми й методи підготовчого процесу.
28. Обстеження та його основні цілі.
29. Переваги діагностики за Н.Мак-Вільямс.
30. Цілі процесу обстеження.
31. Схема діагностичного інтерв'ю.
32. Структура обстеження.
33. Процес побудови формулювання (О.Романчук; Д.Весбрук).

34. Зміст поняття життєвої ситуації.
35. Аналіз та осмислення життєвої ситуації.
36. Психологічна ситуація.
37. Поняття життєвого шляху особистості
38. Подія як вузловий момент життєвого шляху.
39. Життєві кризи особистості.
40. Основні завдання психологічної служби системи освіти.
41. Зміст діяльності психологічної служби системи освіти.
42. Структура психологічної служби.
43. Основні психологічні проблеми молодшого шкільного віку: визначення і шляхи вирішення.
44. Сутність роботи психолога у період переходу дітей від молодшого шкільного віку до підліткового.
45. Особливості функціонування психологічної служби у різних ланках загальноосвітньої школи.
46. Психологізація та персоналізація навчально-виховного процесу.
47. Основні причини відхилень у поведінці підлітків.
48. Специфіка психологічної служби позашкільного освітнього закладу.
49. Напрями, функції і умови психологічної служби закладу вищої освіти.
50. Психологія становлення та проблеми формування професійної самосвідомості практичного психолога.
51. Професійна деформація та емоційне вигорання практичного психолога.
52. Найважливіші особистісні риси практичного психолога як професіонала
53. Загальна характеристика властивостей людини як індивіда.
53. Погляди психологів на роль генетичних чинників у розвитку особистості.
54. Вікові індивідні властивості та особистість.
55. Статевий диморфізм і статева ідентифікація особистості.
56. Сетинг у психологічній практиці.
57. Переваги надання індивідуальної допомоги: механізми дії.
58. Особливості психологічної допомоги в групі: механізми дії.
59. Особливості реалізації особистісного підходу в роботі шкільного психолога
60. Вимоги особистісного підходу до психодіагностичної роботи шкільного психолога.
61. Взаємозв'язок комплексної психодіагностики особистості з психологічним консультуванням, психологічною корекцією учнів, батьків, учителів.
62. Реалізація особистісного підходу у конкретних умовах навчального закладу з психологічною службою або за її відсутності.
63. Підлітковий вік : зміна форм організації навчальної діяльності.

64. Специфіка виникнення психологічних проблем у відносинах між вчителями та учнями підліткового віку.
65. Старший шкільний вік: рефлексія, самовизначення, вибір професії, життєві плани
66. Психологічне вирішення життєвих проблем старшого школяра (навести приклади).
67. Робота практичного психолога у пошуку взаємозв'язків між життєвими подіями минулого, теперішнього і майбутнього.
68. Навести приклади того, яким чином життєві плани можуть впливати на сьогодення.
69. Рання молодість: проблеми смислоутворення, подальше професійне й життєве самовизначення.
70. Психологічна допомога людині у пошуку сенсу життя.
71. Означення й характеристика особистісних проблем професійного самовизначення та життєвих перспектив.
72. Підлітковий вік : зміна форм організації навчальної діяльності.
73. Специфіка виникнення психологічних проблем у відносинах між вчителями та учнями підліткового віку.
74. Старший шкільний вік: рефлексія, самовизначення, вибір професії, життєві плани.
75. Психологічне вирішення життєвих проблем старшого школяра (навести приклади).
76. Робота практичного психолога у пошуку взаємозв'язків між життєвими подіями минулого, теперішнього і майбутнього.
77. Вплив життєвих планів та життєвих ситуацій на сьогодення (навести приклади).
78. Рання молодість: проблеми смислоутворення, подальше професійне й життєве самовизначення.
79. Психологічна допомога людині у пошуку сенсу життя.
80. Означення й характеристика особистісних проблем професійного самовизначення та життєвих перспектив.
81. Моніторинг умов та особливостей розвитку особистості учнів.
82. Визначення та надання характеристики складовим психологічної готовності дитини до навчання.
83. Психологічне вирішення труднощів міжособистісних стосунків у класі.
84. Показники позитивного та негативного соціально-психологічного клімату у групі шкільного класу.
85. Діагностика та корекція психологічних девіацій.
86. Основні причини девіантної статевої поведінки підлітків та засоби її

профілактики.

87. Причини суїцидальної поведінки неповнолітніх та шляхи її профілактики.

88. Назвати та охарактеризувати основні складові, необхідні для успішної роботи з дітьми, що мають відхилення у поведінці.

89. Психодіагностичні методики для вивчення найважливіших особистісних та професійних якостей практичного психолога.

90. Комплекс психодіагностичного інструментарію для діагностики готовності дитини до навчання у школі.

ФОРМИ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. При поточному контролі оцінці підлягають: рівень теоретичних знань та вміння працювати з науковою літературою, знання матеріалу, продемонстрованого у виконаних (як правило) індивідуальних завданнях; обґрунтованість висновків, а також самостійність та повнота вирішення практичних завдань та аналізу матеріалів; активність та систематичність роботи на заняттях; результати виконання домашніх завдань, тестів, експрес-опитувань тощо.

Форми проведення поточного контролю: усне опитування студентів, вирішення практичних завдань, тестові завдання (для зацікавленості у навчанні, розвитку здібностей студента може бути передбачено виконання інших, індивідуальних для кожного студента завдань).

Проміжний контроль проводиться після вивчення відповідних тем або блоку тем з метою з'ясування ступеню засвоєності студентами відповідного об'єму опрацьованого та вивченого матеріалу та подальшої оцінки рівня отриманих знань. Форми проведення проміжного контролю: тренувальні вправи, експрес-контроль на лекціях, тестове опитування, співбесіда (усне спілкування).

Підсумковий контроль у формі екзамену.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ (для іспиту / заліку)

Рівень знань оцінюється:

- **«відмінно» / «зараховано» А - від 90 до 100 балів.** Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію, демонструє знання матеріалу, проводить узагальнення і висновки. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, під час яких давав вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;
- **«добре» / «зараховано» В - від 82 до 89 балів.** Студент володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;
- **«добре» / «зараховано» С - від 74 до 81 балів.** Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, але дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, реферату та активність у науково-дослідній роботі;
- **«задовільно» / «зараховано» D - від 64 до 73 балів.** Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на середньому рівні, допускає помилки, серед яких є значна кількість суттєвих. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, рефератів (есе);
- **«задовільно» / «зараховано» E - від 60 до 63 балів.** Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, на всі запитання дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки, має неповний конспект з завданнями до самостійної роботи.
- **«незадовільно з можливістю повторного складання» / «не зараховано» FX – від 35 до 59 балів.** Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

«незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни» / «не зараховано» F – від 0 до 34 балів. Студент не володіє навчальним матеріалом.

**ТАБЛИЦЯ ВІДПОВІДНОСТІ РЕЗУЛЬТАТІВ КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ ЗА
РІЗНИМИ ШКАЛАМИ**

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Дуткевич Т.В., Савицька О.В. Практична психологія. Вступ до спеціальності. Київ: Центр учбової літератури. 2020. 256 с.
2. Дуткевич Т.В. Методи інтерактивного навчання на практичних заняттях з психології. Методичні рекомендації. Київ: Центр учбової літератури. 2020. 84 с.
3. Кузьо О. Основи психологічної практики: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 124 с.
4. Основи практичної психології./ред. В.Панок, Т.Титаренко, Н.Чепелева та ін. Київ: «Либідь», 2006. 536 с.
5. Приходько Ю.О. Практична психологія: введення у професію. Навчальний посібник. Київ: Видавництво «Каравела». 2023. 248 с.

Допоміжна

1. Бек Дж.С. Когнітивно-поведінкова терапія. Основи та практика. Київ: Видавництво «Діалектика». 2023. 460 с.
2. Водолазська О.О., Хома А.О. Комунікативні якості як чинник професійного самоздійснення особистості майбутніх психологів. *Теорія і практика сучасної психології*. №1, Т.1. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2020. С.22-26.
3. Водолазська О.О., Герладжи Н. Особливості психологічного благополуччя майбутніх психологів. *Сучасна психологія: проблеми та перспективи*. Збірник наукових праць. Ізмаїл: РВВ ІДГУ. 2020. С. 4.
- Корб А. У пастці депресії. Як подолати тривожність і радіти життю. Київ : Наш формат, 2019. 216 с. 39-43
5. Максименко Д.С. Виховуємо дитину. Київ: Центр учбової літератури. 2022. 60с.
6. Максименко Д.С. Якщо підлітку важко навчатись у школі. Київ: Центр учбової літератури. 2022. 142 с.
7. Павлюк М.М., Шепельова М.В. Сучасні психологічні технології надання психологічної допомоги сім'ям постраждалих у подоланні складних життєвих обставин: практичний посібник. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2020. 124 с.
8. Поліщук С.А. Психологічні практики в системі підготовки практичних психологів. Київ: Університетська книга. 2023. 134 с.
9. Пророк Н. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 1. Київ. 2018. 208 с.
10. Сергієнко О. Якщо ви надмірно переживаєте за все. Львів : Видавництво «Свічадо», 2018. 100 с.
11. Станчишин В. Стіни в моїй голові. Жити з тривожністю і депресією. Київ : Віхола, 2020. 176 с.

12. Царенко Л., Вебер Т., Войтович М., Гриценко Л., Кочубей В., Гридковець Л. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 2. Київ, 2018. 240 с.
13. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків:Прапор, 2007. 640 с.
14. Штифурак В.С.Психологічна допомога: види, підходи та напрями. Навчальний посібник. Вінниця, 2019. 338 с.
15. Ялом І. Дар психотерапії. Відкритий лист до нового покоління терапевтів та їхніх пацієнтів. Київ: Видавництво Ростислава Бурлаки. 2024.384 с.
16. Ялом І. «Шопенгауер як ліки». Харків: «Клуб сімейного дозвілля», 2018.512 с.

Інформаційні ресурси

- 1.Бібліотека Міжнародного гуманітарного університету: офіційний сайт. URL: https://mgu.edu.ua/science_library
- 2 Бібліотека Університету Ушинського : офіційний сайт. URL: <https://library.pdpu.edu.ua>
3. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. URL: <http://www.mon.gov.ua>
- 4.Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського: офіційний сайт. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
- 5.Одеська національна наукова бібліотека: офіційний сайт. URL: <http://odnb.odessa.ua/>